List 49. **NOVICE** Tečaj XXI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 9. decembra 1863.

Gospodarske stvari.

Postava

zastran živinskih zdravih listov.

C. kr. državno ministerstvo je z razpisom od 10. tega mesca št. 19206 ukazalo vsem deželam avstrijanskim sledeče:

Ker je treba, da se spričbe zastran živinskega zdravja (zdravi listi, Gesundheitscertificate) enolično in odločno delajo, se k §. 3 pravilnika zastran živinskih kug od leta 1859 ukazuje doli popisano kopito (formular). To kopito s 1. dnevom prihodnjega leta moč zadobí; posihmal je vsaka spričba zastran živinskega zdravja neveljavna, ki je drugače zložena, ali ki ni prav po predelkih (rubrikah) tega kopita in po odločbah zgor imenovanega §. 3 sestavljena. — Ako pa na dan pride, da to, kar je v spričbo zapisano, ni resnica, krivec zapade kazni.

Protokolsko število _____ Okraj _____

Potni list.

Ime in prebivališče prodajavca	Ime in prebivališče gonjača	Popis živine	Al ima kako štempljano ali vžgano znamenje				Kraj, kamor se živina žene
			na desni	na levi	na desni	na levi	
			spred		zad		

Da je zgorej popisana živina pri odhodu od tod zdrava bila, in da ni tukaj in ne v okolici kuge med rogato živino, se potrjuje.

. . . . . dné . . . . . 18 . .

Župan.

Letni zbor kmetijske družbe krajnske.

(Dalje.)

Poddružnica radoljška (predstojnik gosp. tehant Vovk) predložila je sledeče nasvete: 1. naj kmetijska družba prosi deželni odbor, da se požene za to, da bi se ciganom pod pretvezo, da so umetniki, ne bi dajali potni listi (posi) v ptuje dežele, ker taki ljudje so „umetniki“ največ v tem, da pohajkovajo in da kradejo, kar se sleparjem prostovoljno ne dá, in da ubozega kmeta nadležjejo in mu tù pa tam škodo delajo. Po nasvetu g. Ambroža se bo ta predlog izročil deželnemu zboru, da ga utegne porabiti o stroških za potirovanje (šuba) ptujih ljudí iz dežele. Drugi predlog: naj pripomore družba pri deželnem zboru, da po deželi le taki vradniki cesarsko službo dobé, ki so popolnoma zmožni domačega jezika, in da naj se na to znanost posebno gleda pri zdravnikih, je bil kakor tretji v vednost vzet, po kterem naj se po kmetih zapró gostivnice pozimi zadnji čas ob 9. uri, poleti pa ob 10. uri, in tako v okom pride brezštevilnim prepirom in pretepom, kteri celi deželi delajo sramoto. V četrtem predlogu želí poddružnica ustanovitev svilorejnega društva (družbe svilorejcev), da bi mogel vsak, kdor pridela kokonov, jih po pošteni ceni prodati in ne jih zametovati po nič odrtnikom. Predlog ta je bil potrjen v posebnem predlogu dr. Orlovem. Dalje je priporočila poddružnica, naj kmetijska družba na svojem vrtu, kakor je lepo začela, napreduje z zasajevanjem pritlikovcev (pritličnih sadnih drevés), in naj skuša, da se cepičev oddá po deželi. Da se pokončevanje gozdov saj nekoliko ubrani, je živa potreba, da bi se občinski gozdje razpartili, da bi potem vsak lastnik svoj delež bolje varoval in za zarejo dreves skrbel. Gospod Jakob Mencinger, učitelj v Gorjah, je priden učenik sadjoreje, za ktero je dobre bukvice „Mladi sadjorejec“ spisal; on pospešuje sadjorejo ne le z besedo, temuč tudi z djanjem; zato ga je poddružnica priporočila, naj se mu podeli častna svetinja. Zbor enoglasno pritrdi ta nasvèt. Gospodar Matevž Dešman v Predtrgu ima že svetinjo.

Poddružnica planinska (predstojnik gosp. Matija Koren) ponavlja tožbo, ki jo je že leta 1858 izgovorila, da zajci toliko škodo delajo sadnemu drevju, in prosi, naj bi družba karkoli storila, da se gospodarji sadnega drevja obvarujejo te škode, ktera jim podira veselje do sadjoreje; skrbiš in delaš, da izrediš žlahno drevesce, pa ti pride zajec čez-nj, in po njem je. Pa zajcev je čedalje več, ker „pasionirani jagri“ skrbijo za to, da se te živali čedalje več zareja; soseski se plača kakih 10 fl. za lov (jago), lastnikom sadnih dreves pa se utegne čez eno zimo za 50 gold. škode narediti. Pa ne samo drevju, temuč tudi drugim poljskim sadežem dela zajec škodo, se vé da pa tudi druga divjaščina in zverina. Letos, ko so mogle zavoljo kužne bolezni ovce pod prostim nebom na paši ostati, ker se niso smele goniti domú, je volk na Notranjskem pokončal več glav; čedniki so hotli s strelom odganjati zver, pa prestopivši s tem lovsko postavo so zabredli v kazen. Gledé na vse te žalostne skušnje nasvetuje poddružnica, naj se obrne kmetijska družba do visoke vlade, da se prenaredí lovska postava tako, da lov ni v škodo kmetijstvu, — da se poškodovancu povrne škoda popolnoma, in se v tacih krajih, kjer je roparske zverine, čednikom dovoli orožje, s kterim morejo varovati čede svoje. — Sklep zborov je bil, naj se glavnemu odboru izročí ta predlog, da ga dovrši na administrativni poti. Pri tej

priliki je gosp. Lasnik priporočal sadno drevje mazati s slanino (špehom), kar so tudi že „Novice“ svetovale, gosp. fajmošter Majnik pa, naj se leskove šibice vtaknejo okoli drevesa; leskovice odženó zajca.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarska skušnja.

* Telice ali junčke? Ako pustiš k biku kravo, kadar se počne ali kadar se jenja goniti, dobiš telico; ako pa želiš dobiti junčka, pripusti jo tadaj, kadar se najbolj goni. Tako je skušal švicarski gospodar Kornaz po napotku gosp. Thury-a, profesorja v Ginevri.

Gosp. List.

O goveji kugi na dalje.

Po naznanilu kr. namestništva zagrebškega od 29. nov. je bila kuga v 6 krajih zagrebške, v 8 krajih požeške in v 2 krajih križevske županije. V reški županii je popolnoma potihnila. V vsem skupaj je Hrvaška zgubila dosihmal 4318 goved.

Na Kranjskem je zopet precej mirno s kugo, tako tudi na Štajarskem.

Slovstvene stvari.

Nektere opombe.

Spisal Poženčan.

1.

Da bi gosp. Vrdelski po svoji v 42. listu „Novic“ tega leta izročeni želji laglje svoje mnenje podpiral in potrjeval, mu želim z eno opombo pomoči. Loje, fem. plur. (od liti kakor loj) se zove na Pivki vsak kraj, kjer voda iz tal lije, kar se ondot ob nekterih časih sèmtertjè vidi. V nekterih krajih je prejšnji dan suho, kakor bi ne bila ondot nikoli kaka vodica tekla, drugi dan pa ondot na celem iz tal silna reka buha. Če so pri koroških Lojbah kake take loje (ali viri), je mogoče, da so po njih imé dobile, in da je črka **b** izobrazivna, kakor v služba, gnjiloba od služiti, gnjiti. Toda pri krajnskih imenih Ljube (Laibach), Ljubija se le **u** kaže v **ai** zmenjen; Krajnec ne vé o Lojbah; koroške Lojbe ali (Ljubiče?) cikajo pa li tudi po korenini „ljub“. Morda so Korošci bodi si nemški ali slovenski iz Ljub (Ljube) napravili Lojbe, kakor so iz „Ljubêlj-a“ naredili Lojbel. Te dni sem pa iz gotovega vira zvedil, da se Lojbe (pri Plibrci) po slovenski imenujejo Lj'buče ali Libuče. Zato bo v zgornjem obziru zlasti na etimologii tega imena ležeče.

2.

Pesem „Stari Krajnec“ sem leta 1834 v obloški okolici zložil, pa veliko daljšo kot je sploh znana. „Novice“ so po svojem okusu mnogo iz nje opustile. Od leta 1823 sem večkrat skušal kako pesem skovati; svojega imena tujim pesmam nisem podpisoval. Če sem národne pesmi zapisoval, sem pristavil, da so národne.

3.

Sora, ime majhine reke, pride od sor, -a, -o (po nemški glänzend weiss, po lat. candidus). Od sor je dalje sora, bela krava ali svetlobela pasa, sorij, bel vol, soraka ali skrajšano sraka (die Elster), surka ali sorka, nekdaj belo oblačilo Belih Hrvatov in Krajncev, osorno gledati (glänzend, funkeld schauen), kakor gledajo serditi ali osorni ljudje. Sovra v zgornjem pomenu je popačeno zgovarjanje, kakor kovs ali kavs namesti kos. Nekoga sem pobaral: „Imaš li kake tiče?“ Odgovoril mi je: „kavse imam, kavse.“ Mislil sem si, kavsi so vsi tiči, ki kavsajo. Nekdo, ki naji je poslušal, se je nasmejal rekoč: „Ta hoče kose reči.“ Vode imajo pogostoma po barvi imena, na priliko: Bela, Črna, Mura, Laba. Sovra ali sora pri vozu utegne iz so in vreti (= zavirati, zavreti) sestavljeno biti.

4.

Solnce je po Vodnikovi in ruski slovnici in po rabi med ljudstvom našim v edinem številu srednjega, v množnem pa možkega spola. Rodivni padež je v množnem številu solncev ne pa solnc.

5.

Da pišemo trd, smrt itd. je prav. Dolzega **e** pa **r** sam ne domesti; zato je pisati vérjem, bérsa. V tem obziru se včasi pomote pokažejo (tiskarne. *Vred.*)

6.

„Naprejeva“ pisava je vredna splošnega posnemanja, vendar se mi besedica pre v nji tuja zdi. Francoz dé: „pres l' eglise, pres de 12.000, to je, „zraven cerkve, blizo (beihnahe, ungefähr) 12.000.“ Mogoče, da je v slovenščini pre utrjeno; meni ni znano. V krajnski slovenščini se dalje razodeva dvoja slovnica; vindiška in limigantska; po eni se ravnajo krajnski Gorenci in Korošci, po drugi pa krajnski Dolenci in Štajarci.

7.

„Pratika“ je hvale vredna, pa ne v vsem. V nji ni dovolj opomnjenega o slovenskih in Slovencem posebno važnih ali znanih svetnikov. V nje ni sv. Valentina 7. prosenca, ne sv. Jeme, ne sv. Klemena itd. Sv. Sikst I. je menda zavolj predosliške prifarne cerkve v njej 6. aprila; toda ta cerkev ni posvečena na čast sv. Sikstu I., ampak Sikstu II., ki je 6. avgusta. V nji so neznane imena: sv. Evher, sv. Roman, sv. Albin, sv. Beno, sv. Vilibald, sv. Kilian, ss. Feliks in Regula, sv. Remigi, sv. Kordula, sv. Otmar itd. Res so svetniki vsi češčenja vredni, naj so bili domá kjerkoli si bodi; ko pa Francoze, Nemce, Španjole vidimo, da imajo v svojih molitvinih bukvah in pratikah ali koledarjih zlasti svetnike svojega naroda zraven svetnikov po celem kršanstvu znanih, zakaj bi Slovenci ne poiskali svojih svetnikov, izmed kterih jih je več, ki so ljudstvu celó neznani. Namesti teh stojé v „pratiki“ imena, o kterih se ne vé, so bili li Francozi ali Španjoli ali Nemci ali kali. Našincu gré bolj k srcu, če mu poveš, da je bil ta ali uni svetnik tudi Slovenec, da je bil v Celji ali Emoni (Ljubljani), kot če mu poveš neznano ime svetnikovo in imenuješ rojstni kraj ali kraj muke kako mesto v deveti deželi, ki ga pred in potlej več ne sliši. — Pred kacimi dvanajstimi leti mi je bil gosp. X. naročil, naj napravim v tem obziru „pratiko“ bolj domačo. Mnogo sem si prizadel, da sem okolišinam „pratike“ primerno število slovenskih godov spisal. Tudi sem povedal s kakošnimi podobicami, naj se v „pratiki“ poznamovajo. V svesti sem si, da bi bilo to vsacemu pravemu Slovencu všeč. Ko je bil pa moj spis dokončan, mi reče g. X., da bi naprava novih podobic za natisk utegnila mnogo stati. — Po kmetih imajo za mesce in njih dneve dvoj račun: kmetiškega in gospôskega. Po kmetiški se mesec začne z mlajem. Tisti mesec, ki se zadnji pred sv. Dnevom ali na sv. Dan mladí, je prosenec. Star pregovor je: „Prosenca je Bog rojen.“ Gospôski račun gré po listih pratike; na vsacih dveh straneh je en mesec, kakor je znano. Da bi bila pratika prav po okusu slovenskega kmeta, bi morala nad vsacim mlajem zapisano imeti imé mesca, kteri se mladí. Če se to komu judovski račun zdi, nič ne dé; naši ljudje tako mesce rajtajo, pa je proč; vse judovsko pa tudi ni zavreči; 10 zapoved so imeli in imajo judje, pa so tudi za nas svete. Od

dvojega računa mescev pride, da Hrvatje decembru dejo prosenec, krajnski Slovenci pa januarju. Zato, ker se prosenec v decembru po gospôski rajtanem mladí, so Hrvatje celemu decembru dali ime prosenec. Krajnci so pa zadnjemu delu mesca, ki se do 25. decembra mladí, tudi imé prosenec dali, zatoraj januarja tako imenujejo.

8.

Morebiti mi kdo poreče: Kaj žlobudraš zmiraj o Krajncih? — ali ti je beseda Slovenec zoperna? En svet mož je rekel, kolikor si spomnim: „Kristjan mi je imé, katoličan pa mi je priimek.“ Enako imajo vsi slovenski narodi imé Slovenci, po priimkih so pa Rusi, Poljaci, Srbi, Čehi itd., samo mi nimamo nič priimka. Zovemo se Slovenci, toda je li splošno imé, ne pa (lasten) priimek. Rus Nestor zove Ruse in vse slovenske narode Slovence, ker je bilo ob njegovem času in je še zdaj to imé splošno za vse. Nekteri namesti Slovenci dejo Slovani, nekteri pa Slavjani, toda zadnja oblika se ne dá kot slovenska ali domača opravičiti, le tujci nas Slave, Slawen zovejo. Sloven ali Slovan ne odvzame imenu Slovenec splošnega pomena. Jez menim, da je vseh slovenskih Koroščev, Krajncev, Štajarcev in Primorcev pravi priimek Krajnci, pa ne po današnji krajnski deželi, ki ima v latinskem in laškem zmanjševavno ime Carniolia, ampak po vsi tisti deželi, ki so jo pisatelji po latinski nekdaj zvali „Fines Italiae“ ali iz našega (Krajna) posneto Carnia = Krajna. Tudi „Fines Italiae“ se hoče reči Italii krajna, prikrajna ali pokrajna dežela. Vlaški slovar še zdaj Krajnsko zraven Carniola zove Carnia (totum pro parte) = Krajna. Krajna je obsegala kraje, kodar so bili naseljeni Lemki, to je, štajarsko in dolensko stran Kranjskega, dalje kar je Vindov, to je, Koroško, Gorensko, Krajnskega in Primorje. Da so tudi Korošci k tej Karnii spadali, kaže njih nemško imé „die Karner“. Zraven ko smo Krajnci, smo tudi Slovenci. Kakor smo v politiškem obziru vsi Avstrijani, kdor spadamo k avstrijanskemu cesarstvu, v ožjem pomenu so pa samo tisti Avstrijani, kteri v veliki vojvodini Avstrii prebivajo, tako smo v obziru jezika, kteri svoj slovenski jezik govorimo, krajnski Slovenci ali Krajnci. V ožjem ali politiškem pomenu smo pa izmed krajnskih Slovencev Krajnci, drugi Korošci, tretji Štajarci itd. V ožjem pomenu smo Krajnci, kteri na Krajnskem (Carniolia Krain) prebivamo. V obziru jezika ne spadajo k nam Kočevarji, ki so le v politiškem obziru Krajnci, sicer pa Nemci, ne Slovenci. Kdor je v obziru jezika Krajnec, bodisi na Krajnskem ali Koroškem ali na Štajarskem, je vsak Slovenec. V obziru jezika Krajnca pa ne Slovenca spoznati, je ravno tako kakor bi kdo trdil, da je katoličan pa ne kristjan. Ako kdo trdi, „da je Krajnec pa ne Slovenec“, o takem pravijo Pridravci po nemški: „Er ist ein Gimpel, aber kein Vogel.“ Nasproti je marsikdo kristjan pa ne katoličan, in enako so nekteri Slovenci, pa ne Krajnci, ampak Čehi, Srbi itd. — Svoje trjenje operam dalje na to, ker ljudje še zmiraj na Krajnskem navadno slovenščino imenujejo krajnski jezik. Že Pavel Diakon je djal, kolikor si spominjam: „Carniola Sclavinorum patria.“ Ker Štajarci v politiškem razdeljenji ne spadajo h Krajncem, so opustili za svoj slovenski jezik prilog krajnski; štajarskega ga ne kaže imenovati, ko je v velicem delu Štajarskega nemščina. Ker so tako ob priimek svojega slovenjega jezika prišli, ga zovejo le po občem imenu slovenskega. Ime „Slovenci“ se je v iztoku začelo, je z Lemki v naše dežele prišlo, zato je bilo tem prihodnikom tudi posebno znano. Korošci so v politiškem obziru tudi od Krajncev ločeni, in njih dežela močno ponemčena, ravno zato tudi svojega slovenskega jezika ne imenujejo krajnskega. Ko so s krajnskimi Gorenci vred vindskega zaroda, in so v starodavnih in predpovestniških časih v tukajšnje dežele prvi prišli in seboj od zapada imé Vindi prinesli, pa ga dalje proti iztoku razširjali, so jim Nemci po vsi pravici dali imé „Winden“, „Windische“ in njih jeziku „windische Sprache.“ Se vé, da sta si bila vindski in slovenski jezik od nekdaj močno podobna, in do današnjih časov sta se v naših krajih v enega stopila. Imé Vindi in vindsko zginja; ostaja le ime Slovenci in slovensko. Oboje Vindi in Slovenci ste pa splošni imeni, vsak za več plemen. Naj nihče ne misli, da za našo slovenščino priimek ali prilog „krajnsk“ zato priporočam, ker sem Krajnec; meni ni mar za priimek Krajnec ali krajnsk, ne za štajarsk, ne za korošk, ampak za resnico. Nič mi ni sicer mar, ali nas hoče kdo raje štajarske, koroške, vindiške ali jadranske Slovence imenovati; le to vem, čutim in povem, da nam priimka manjka, in da smo prav za prav krajnski Slovenci ali Krajnci. Ko bo stara povestnica naših krajev bolj dognana, upam, da bo marsikdo mojih misel, pa kar naš priimek zadeva, utegne prepozno biti. — Če me kdo v teh rečéh trdno preučí, me ne bo sram; tudi ne bom nejevoljen, ampak hvaležen mu bom, da je meni in drugim novo luč prižgal. Le tega ga prosim, naj govorí vkoreninjeno, neovržljivo in umevno. *)

9.

Nektere besede, kterih pomen sem poznejše čase zvedil:

Skovir, -ja, m. die Eule. *Goriče.*

Nasobast, -a, -o gefüllt (von Blumen), nasobasti nageljni. *Cirklje in Predoslje.*

Retina, f. Kampfplatz, Streitplatz. *Predoslje.* Od retiti imajo ime Retje, nektere vasi na ribniški strani.

Rimska pot, circulus vitiosus. *Tuhinj.*

Naplaten, -tna, -tno, einseitig, verschroben (vom Gesicht u. dgl.). *Tuhinj.*

Rotnost, f. Mezzo-tinto, eine gebrochene Farbe, Mittelfarbe, lichte Schattirung, Teintüre, prilog je: roten, -tna, -tno. Den Anstrich geben, mit einer gebrochenen Farbe färben, obročiti (namesti obrotjiti). „Pirhe obročiti“, to je, namočiti v braziliki, da tako rekoč na prvo roko rudeči ali rumeni itd. postanejo. *Cirkle, Predoslje.*

Jugoslavensko slovstvo.

* *Makrobiotika ali nauki, po kterih se more človeško življenje zdravo ohraniti in podaljšati.* Spisal večidel po C. Hufelandu Matija Prelog, doktor zdravilstva v Mariboru. Natisnil Edv. Janžič v Mariboru 1864. Cena 1 fl. 20 kr. V Ljubljani jih prodaja J. Lerher, knjigar.

Take knjige smo zeló pogrešali Slovenci. Hvala rodoljubnemu gospod dr. Prelogu, da nam jo je spisal. Osnoval jo je po nemški knjigi Hufelandovi, ktera slovi po vsem svetu. To je samo zadosti, da se spozná velika vrednost Prelogovega dela, ki je na 17 pôlah prišlo v lahko razumljivem slovenskem jeziku na dan in je posvečeno slavnemu gospod dr. Fr. Miklošiču. „Spisal sem to znanost — pravi pisatelj v predgovoru — ne gledé na zdravnike ali učene ljudí, temoč na manj učeno ljudstvo, posebno pa na mladino. Ta spis postal je zato v mnogih delih daljši, kakor bi bilo drugače potrebno. Mladina bi se izprva morala učiti, kaj je za dolgo in zdravo življenje potrebno; pa ravno pri nji se je dozdaj to od več strani zamujevalo. Spisana je zato

*) O vsem tem je bilo v preteklih letih že veliko pomenkov. Težko da pridemo Slovenci na Kranjce nazaj. Vr.

ta knjiga tako, da se smé vsakemu mladenču brez skrbí v roke dati. Makrobiotika mora zato spisana biti ne samo zdravilsko, temoč tudi moralno. Kdo bi mogel o človeškem življenji pisati v moralni svet ne stopivši, h kteremu ono spada? — Človek in njegov moralni namen se ne moreta naravsko razločevati; kazal zato bode moj mali spis, kteri je ravno zato morebiti veliko več vreden, kakor mnogo drugih, da prave moralne postave niso samo za naravsko zdržanje in podaljšanje življenja potrebne, temoč da je narava človeška samo na moralnost položena, in da je samo po nji človek človek, in se loči od živine."

Živo želimo, da bi v vsako slovensko hišo prišle te koristne bukve. Makrobiotika je grška beseda in se po naše velí vodílo za „srečno življenje." Kdo pa ne bi želel srečnega življenja tudi na tem svetu?

* *Kratek pregled slovenske literature. Sa dodanim riečnikom za Slovence.* Napisao Ivan Macun. V Zagrebu 1863.

Dobro došla nam knjižica, drobna sicer (ima le 7 pôl) pa veliko vredna po vsej osnovi! Genesis te mične stvarice popisana je v predgovoru tako-le: Gosp. profesor Macun je po vredniku prekrasne česke knjige „Naučni slovnik", kterega izdaja dr. Ladislav Rieger, prejel nalogo, naj spiše za-nj članek o slovenski literaturi. Celó kratka dôba mu je bila odločena za to delo. Nabral je gradiva obilo, pa ker bi bilo za omenjeni „slovnik" preobširno, je predelal ga in natisniti dal v podlistku zagrebških „Narod. Novin". In to, kar je tù natisnjeno bilo, složil je v samostojno knjižico, ki je ravnokar prišla na svetlo v hrvaško-srbskem jeziku. Da nepozabljivi nam profesor Macun pozná slovstvo slovensko od konca do kraja, ni nam treba ziniti besedice, vsak to vé; da pa spisek ta ni le suhoparna sestava knjig, ki so jih slovenski pisatelji od nekdaj do danes spravili na dan, ampak da je zanimivo delce kritično spisano, prepričal se bode vsaki čitatelj. Kritika mirna in trezna pa se ne sprehaja v dolgem besedovanji, ampak z malo črticami točno izrazuje, kar misli. Zato je berílo toliko mično in prijetno. Da zlasti o knjigah poslednje dôbe našega slovstva bi bilo trebalo tù in tam gospodu pisatelju nekoliko obširnejemu biti, nam bo menda rad sam pritrdil. — Drugo pa, kar je še posebne hvale vredno, je to, da je knjižica pisana v hrvaško-srbskem jeziku. Čitatelji slovenski se tako ob enem vadijo narečja naših južnih bratov. Gospod Macun že tako piše ono narečje lahko razumljivo; predmet sam po sebi pa še bolj polajša vsakemu omikanemu Slovencu razumenje; da pa še vrh vsega tega ni Slovencu nobena beseda nejasna, je dodal mal slovnik, v kterem hrvaško-srbske besede prevaja v slovenske. Tako tedaj izveš slovstvo slovensko, pa se vadiš hrvaško-srbskega jezika ob enem — in vse to za 35 nov. krajcarčkov, ako se knjižica kupi pri pisatelju samemu.

* *Književnik* za povestnico, jezikoslovje in prirodne (natorne) znanosti začne ob novem letu izhajati v Zagrebu. Delili se bojo spisi v teh znanostih na tri kampe: 1. nauki, to je obširnega sestavka v omenjenih predmetih; 2. kritika in 3. bibliografija (popolna hrvaško-srbska z ozirom na ostalo slovansko pa tudi neslovansko, ako se tiče Slovanov. Izhajal bo „Književnik" v zvezkih, po 8 do 9 pôl; 4 zvezki bojo izhajali leto in dan, tako, da v vsem skupaj bode 35 pôl. Naročnína za celo leto stane 4 gld., ki se na enkrat plačati mora. Da bode „Književnik" vrlo dober, porok so nam imena vrednikov njegovih; gosp. dr. Fr. Rački vredoval bode članke za povest in starine; g. V. Jagić, jezikoslovne, g. J. Torbar prirodopisne. Da se naročilo polajša nam Slovencem, prejema naročnino v Ljubljani gosp. dr. Etbin Costa, v Celji gosp. profesor Krušič, v Mariboru gosp. prof. Šuman, v Trstu gosp. dr. Kopač.

* *Prorok*, ilustrirani koledar za prestopnu godinu 1864, ki ga v Karlovcu izdaja nevtrudljivi domoljub g. Abel Lukšić, bode bogato obdarjen s članki poučnimi in zabavnimi, prozaičnimi in pesniškimi (med kterimi marsikteri slavnega pesnika „Kriesnic"), pa ozaljšan še z 20 slikami mnogovrstne struke, med kterimi tudi podoba našega dr. L. Tomana z životopisom. Cena mu je le 80 nov. krajc.

* Ravno zdaj tiska naš bukvar v Gorici g. Janez Paternolli „Navod k pobožnemu življenju", koristno knjigo za vsaki stan posebno za bogoslovce. Knjiga obsega dva dela: 1. Stoegerjevo „Tugendleben", in 2. Vsakdanje molitve in pesmi po Schlöru. Vem, da si pobožni Slovenec tacih bukev rad kupuje; ni mi jih treba tedaj veliko priporočevati; priporočale se bodo same. Obsegale bodo blizo 16 tiskanih pol. Cena jim bo nizka. Veliko truda so mi prizadele, to je res; al če bodo med Slovenci veselo sprejete, se mi moj trud obilo poplača. Andrej Makarovič,
bogoslovec.

Jezikoslovna drobtinica.

Gosp. Janko Pajk, prevoditelj Horacijeve pesmi: „Ohranit' mirno v stiski nadlog srcé itd." (Glas. VIII. str. 209), rabi za latinsko besedo „obliquus" (schief) slovensko položen, ktero je, kakor pravi, od človeka iz Buč na Štajarskem slišal. Minule šolske praznike sem jo tudi jez na Kanalskem in Tominskem v ravno tem pomenu čul; prepričal sem se je, da jo v teh krajih sploh rabijo. Zapisujmo radi take in enake rečí, ki nam jezik bogatijo in čistijo; za njih priobčenje bodo pa menda „Novice" rade skrbele. —g—

Vprašanje. *)

Na str. 322. letošnjih „Novic" sem našel ime neke vasi „Ročin", drugi pišejo „Ročinj", zopet drugi „Ročina" in „Ročinja", domači pravijo „Rčinj." Od kod prihaja neki to ime? Ktera pisava je prava? — Nadalje sem našel ravno tam „Zavodnja", ime neke vasí na iztoku Ipave v Sočo. Al ni morebiti bolje „Sovodnje" (Sovodje), kakor domači izgovarjajo? — Poslednjič še „Čapovan". Ta vas se imenuje po domače „Čepavan" (Čepaven), in kakor mi je učen gospod A. S. pravil menda zato, ker je ta beseda sestavljena iz „cepati" (čepati = tröpfeln) in iz „van" (= ven); kakor se zdí, izvira tamkaj neka voda. M.

Národopisne stvarí.

Črnogorci.

Zgodovinska povest.

V češčini spisal P. Chocholoušek.

(Dalje.)

V.

Puške črnogorske razlegale so se vse bolj pogostoma po mejah turških; poedini Črnogorci napadali so turške hiše in odganjali turške čede v Goro. Vezir mostarski pa je imel še vedno dovelj opraviti z oroževanjem; hotel je utamniti ohole Črnogorce.

In res morebiti ni nikdar pretila veča poguba Gori,

*) Nemogoče je razlagati krajinih imen, komur ni lega kraja i. t. d. znana, in pa odločiti, ktera pisava je prava. Zato predlagamo občinstvu dotičnega kraja to vprašanje. Vred.

kakor sedaj. Vezir sam pripeljal je 16.000 vojakov v boj proti Črni gori, in njemu se pridruži tudi skadrski paša s 4000 Albanci.

Toda tudi vladika ni rok križem držal; pozval je vse junake v boj in zavzel vse klance do Črne gore; k Nikšiču poslal je 400 vojakov, sam pa se ustavi z večim oddelkom Črnogorcev na grahovskih gorah. Toda več vasí, pred gorami ležečih, moral je Turkom prepustiti.

„Jefrem naj brani Vranino s prostovoljci!“ — poročí vladika svojemu starešinstvu, ker je dobro vedil, da Jefrem v hrabrosti in v paznosti vse druge prekosí.

Komaj je počil glas, da bo Jefrem s prostovoljci Vranino branil, odpoti se Ivan k Jefremu, ki je ravno Zaido nagovarjal, naj ne hodi ž njim, ker je hotla vsakako iti ž njim na bojišče. Ko je pa zapazila Ivana, prebledí; dobro je znala, kaj pomenja pri Črnogorcih krvna osveta; al tega ni znala, da o vojskinem času vsaka osveta preneha.

Ivan poškropivši se z vodo, se pokriža in gré v sobo. „Jefrem! Turčin se na nas napravlja“ — spregovorí — „zato naj bode mir med nama, dokler ne bodo pobiti nejeverniki.“

„Naj bo!“ — odgovorí Jefrem stisnivši podano mu desnico. „Ali pojdeš z menó, Ivan?“

„Pojdem. Kdaj si se namenil, da se odpraviš?“

„Danes še.“

„Dobro! Pripravim se.“ — Potem je šel.

„Verolomni mož!“ — reče Zaida soprugu. „Žene naših haremov hvalijo vernost Slovanov, — jaz je ne vidim.“

„Zaida!“ — zavpije Jefrem.

„Mar ni res?“ — nadaljuje Zaida — „neprijatla svojega, brata ubijavca mojega očeta, kličeš s sebój, mene pa siliš, da ostanem domá.“

Jefrem se malo zamisli. „Ti tudi greš z menój!“ — odloči nazadnje in objame Zaido.

Jefrem je prav pametno storil, da se je tako rano k Vranini oddelil, kajti drugi dan grmele so že neprenehoma puške črnogorske, kterim so turške pazno odgovarjale. Osman Beg odpoti se s prvim vojskinim oddelkom iz Klobuka naravnost proti Grahovu. Čem bolj se je približeval Črni gori, tem bolje pokali so Črnogorci; po prijeti zapovedi, nikjer se upirati dušmaninu, umikali so se tjè do Grahova. Osman je hitel za njimi, pa ni pomislil, da bode ta pot njegovi vojski pripravil propast. Črnogorci, raztreseni po gorah, obtekali so mu čedalje bolj vojsko in streljali na-njo izza grmovja; redkokrat se je pripetilo Črnogorcu, da ni zadel. Al v Grahovu se je vidilo, kakor da bodo ondi Turki zgubo nadomestili, ker Osman zapové, da na selo to z naskokom udarijo. Toda Črnogorci so se le toliko časa upirali, da so se izselile žene in deca, možje pa so se potem ostali vojski pridružili, ker v tacih okoliščinah spremení se vsaka hiša v trdnjavo, in vsi, ki so umeli z orožjem se sukati, postali so vojaki za dom in za rod. Črnogorci so se sopet okoli Osmanove vojske razsuli in morivne strele v njegove vrste metali; tako so stopali preko Kluše, Špilje in Zagora tjè do Reke. *) Tù pa okrožijo Črnogorci Osmana tako, da ni mogel napredovati, ampak si je moral vrnitev z naskoki pridobivati. Tù so začeli Turki v največem neredu bežati in kakor brezumni hrabre Črnogorce na še večo osveto spodbadati, paleči jim sela, na ktere so bežali. Komaj da je Osman otél veziru dve tretjini vojske; ostalim je Gora grob pripravila.

Enaka poguba je pretila Vranini in Lesendrii **), na kteri je paša skadrski očí obrnil.

*) Reka = mal potok.

**) Vranina in Lesendrija, dva otočica na jezeru skadrskem.

Vranina je znamenita, in imenovana je trdnjava, da si trdnjavi ni podobna. Nizki, tanki zidovi, nekoliko obkopov in nasipov tù pa tam: to ti je vsa trdnjava. Zato je nemogoče bilo trdnjavo obraniti paševe sile, ki je s svojimi Albanci in mnozimi topovi na obali stal in pripravljal se za naskok.

Jefrem je dobro vidil pogubo, ki mu grozí in upotrebil je kot izurjen vojnik vse, da jo odvrne. Dal je nove nasipe kopati, tù pa tam zidovje popravljati, in ravno da je izvršil bil oprave, kar opazi nekega večera, da se Albanci pripravljajo za naskok, in da bodo imeli zjutraj vse polno posla. Še enkrat pregleda vse priprave in opominja nekega stražarja, naj dobro čuje.

„Pazi dobro, Miha!“ — reče stražarju na južni obali stoječemu, — „in pošiljaj ušesa očem na pomoč, da se Turčin ne bode mogel bahati, da je Črnogorce napadel nepripravljene.“

„Kako pa“ — odgovorí stražar — „toda na Gori se bolje vojska vodi kot tù: ondi si more človek sam odbrati neprijatla, tù ga pa moram čakati, da k meni dojde. Jefrem, jaz mislim, da bomo jutri veselo igrali.“

„Mení se pa dozdeva“ — odgovorí Jefrem — „da nas morda že nocoj na ples pozovejo.“

V tem se porodí velik krič v trdnjavi; slišalo se je streljanje iz pušk, in brzo za tem vidil je Jefrem na jezeru čolnič, ki je s pomočjo nekoliko vesel naravnost h turškemu taboru hitel. V njem je stal Turčin z golim handžarom. Jefrem spozná, da je pašev aga. Hití tedaj v grad, da pred ko pred zvé, kaj se je pripetilo; toda med nizkimi vrati mu ravno nasproti dojde nekoliko Črnogorcev z Ivanom na čelu.

„Izdajavstvo, Jefrem, izdajavstvo!“ — kriči eden bolje memo drugega.

„Kdo je izdajavec?“ — praša Jefrem — „povej ti, Ivan?“

„Čaki bratec!“ — odgovorí nagovorjeni — „kaj se zgodí s tistim, ki svoje brate izdaja?“

„Izdajica mora umreti!“ — zakričí Jefrem.

„Pravo veliš, Jefrem! kaj hočemo tedaj, kadar je žena izdajavka, kakor ravno sedaj?“

„Poginiti mora tudi“ — odgovorí Jefrem, in se strese strahú, pa ni znal zakaj; — ako je udana (omožena), mož njeni jo mora ubiti.“

„Pripravi se tedaj, Jefrem — žena ti je izdala Goro Turkom. Aga, ki se nam je umaknil, zasačili smo v razgovoru s tvojo ženo.“

Jefrem se strese strahú; toda zbravši se čez malo časa udari na Ivana: „Nesramni človeče!“ — rujove in telebi ga na tla. Toda ostali Črnogorci priskočijo in pograbijo Jefrema.

„Vladika te mora soditi!“ — kričali so vsi — „da si se predrznil o vojskinem času napasti črnogorskega junaka! Drug vodja se mora postaviti; ti nam ne moreš dalje zapovedovati.“

Jefrem se zavé. „Pravo velite, bratje!“ — reče jim — „toda to je za me rana, ktera bi bila tudi Goro pretresnila. Nadjam se, da mi Ivan odpustí.“

„Vidim tvojo bol“ — odgovorí Ivan — „in zato vse zabim.“

„Hodite z menój!“ — pozove jih Jefrem škripaje z zobmí — „vverim vas, da spoštujem starinske zakone.“

Vsi odidejo v trdnjavo, Jefrem pa stopi v svoj stan. Na okoli stali so Črnogorci z napetimi puškami; v sobi jih je pa nekaj varovalo Zaide, ker povezati ne sme nobeden svobodne Črnogorke. Pravica ta gré samo njenemu možu, pri neudanih (neomoženih) pa vladiku.

(Konec prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Sarajeva v Bosni na Turškem 20. nov. — (Dal.) Doboj ni za las bolji kot Dervent. Ko sva, kakor je sicer pri ciganih navada, pod milim nebom na razgrnjenih kocih svoje kosilce povžila, sva se vzdignila in poleg vode Bosne, ktera je tukaj na primer tako velika kakor naša Sava pri Litii, pa ravno tako lepa in bistra, peljala se po lepih brdih in obširnih pašnikih v Moglaj, — drugo postajo. — Pravijo, da je dežela polna gozdov, pa midva nisva celo pot vidila nobenega velikega gozda; največ se nahaja bukevja, vendar tudi hrastja; al dosti že je tudi tù goličav, v kterih se sicer obilo pa revnih bréz vidi. Sèm ter tjè vidiš kako sinico skakljati ali kakega liščeka; vse drugo pa so kavke, kterih je, da je tèma.

Moglaj je lepše mesto od Doboja in Derventa; v podnožji neke gore stojí v kaj lepem kraji na bregu Bosne. V hanu (gostivnici) pa nama je tudi tukaj slaba pela; h kosilu sva se mogla na tla ničati, za mizo pa so nama dali neki stol na 8 voglov, poldrug čevelj visok; rajž s pečeno piško je bil sicer izvrstno dober, — pa kaj, ker nisva dobila ne žlice, ne noža, ne vilic; skušala sva s kosčiki kruha si pomagati, pa pretežavna nama je bila taka jed. Toliko bolje se nama pa je prilegel kaimák (neki sir), ki sva ga mazala na kruh. Turškega kruha pa, brate, ne spraviš lahko doli, če si še tako gladán! — neko rumenkasto, mehko, malo gnječeno, le na pol pečeno testó je, kakor goba, poldrugi palec visoka, pa en čevelj široka. Ležala sva na tleh na svojih kocih; znani živalici po tleh sva dala „insektenpulver“ pokusiti. Vstala sva zjutraj vsa polomljena, kakor da bi naji bil kdo stepel.

26. oktobra sva se peljala skozi malo pa prijazno in čedno mestice Žepče imenovano; po vsem mesticu je turški tlak (flašter). Pa kakošen je turški tlak? utegne ko pitati. Okroglo kamnje je kakor otročja glava debelo. Tù sva zopet pod milim nebom na kocih obedovala in se potem odpeljala; zvečer sva došla v Ženico, tudi čedno mestice. Al han tudi tù ni bil za dlako bolji. Drugi dan sva hitela v Sarajevo, in res ob 11. uri ponoči sva dosegla glavno mesto bosniško. Pa misli si, dragi bravec, najina dolga obraza, ko v prvem in najimenitnejem hanu še skor slabeje prenočišče stakneva, kakor prejšnje večere. Ker naji stanovanje, ki nama ga je turška vlada iz Carigrada pripraviti ukazala, ni bilo še prazno, se naji je avstrijanski general-konzul usmilil in v svoji hiši za 6 dni v gostje vzel. Ko je nek avstrijansk stotnik od general-štaba, kteri je leto in dan z nekim lajtnantom po vsej Bosni potoval, Sarajevo zapustil in se na Dunaj vrnil, sva presrečna bila, da sva midva dobila njegovo stanovanje z dvema sobama (se vé da praznima), za ktero za mesec dni plačujeva 175 piastrov (1 piaster je naših 10 novih krajc.); pohišje sva si sama kupila za 70 gld. Tù ti ni ne kavane ne gostivne; zajterk (mlečno kavo) mi kuha domá lajtnantov strežaj; pa — čujte! — v kavo močim rogove (kifeljce), ki jih tukaj peče nek slavonsk pek; opoldne pa kosim pri neki Čehinji, ki mi daje 4 jedila za 4 cesarske cekine in pol na mesec dni. Čeha in Kranjca — stakneš pač na svetu skor kamor koli prideš! Zvečer sva večidel povabljena pri avstrijanskem, angležkem, francozkem, ruskem ali talijanskem konsulu. Prav prijazni gospodje so; krona vseh pa je naš avstrijanski general-konsul, oberstlajtnant Jovanović, popred adjutant bana hrvaškega, mlad mož, vojak od nog do glave, dober, pošten, odkritosrčen, Slovan z dušo in telesom. V njegovi hiši, kjer mu gospodinji mlada krasna ženka, doživljamo najveselejše ure.

Popisal sem Vam potovanje in življenje svoje po poti do tukaj; zdaj pa o početji in delavnosti svoji zastran kuge in kakošne so tukajšnje razmere.

(Kon. prih.)

Iz Gorice 3. dec. M. — Sprevidili so naši Goričanje, da tudi poljedelstvo zaostaja, ako ne napreduje. Zatoraj so začeli izdajati „Umnega gospodarja“, za kmeta silno potreben list, ki se čedalje bolj širí in ljudstvu prikupuje. Toda veliko kmetov ne zná brati; drugi ne razumejo, kar berejo; drugi nimajo časa časnikov brati, in zopet drugi si ga ne morejo kupiti, ker jim denarjev pomanjkuje. Treba je tedaj ljudstvo tudi ustmeno in z izgledom podučevati. „Verba movent, exempla trahunt.“ V tem obziru morejo učitelji in duhovni veliko veliko pomagati. Zategadel uči v našem seminišču častiti gospod A. Pavletič, vodja gluhonemih, poljedelstvo po eno uro na teden. Vdeležujejo se te lepe vednosti preparandje učiteljlstva in 52 bogoslovcev. Lepo število! in čast spoštovanemu učitelju. Pa ga je tudi veselje poslušati, ker tako lepo in zgolj praktično uči, da se ga ni mogoče naslišati. Vsak, kdor ga sliši, mora mu priznati, da ima ta predmet celó v svoji oblasti.

Iz Štajarskega. (Gospodom volivcem deželnih občin celjskega volitnega okraja!) Na Vaš „Poziv“ v zadnjih „Novicah“ zastran volitve dné 14. grudna t. l., in ker ste me že lani bili počastili s tolikim zaupanjem, da je Vas blizo 70 glasovalo za me, akoravno me lično ne poznate, Vam hočem iskreno odkriti svoje misli o takih rečéh, ker so me lani neki ljudje nezasluženo črnili, vedoči, da jaz goreče ljubim naš sladki materinski slovenski jezik in sem se po mnogih skušnjah prepričal, da je zboljšanje sedanjega stanú našega naroda le takrat mogoče, če svoj jezik vzamemo za podlago podučevanju, kakor tudi Nemci svojega, Lahi svojega, Francozi svojega imajo. Komur je mar, bode tudi zanaprej priliko imel, tujih jezikov učiti se, vendar le za svoje potrebe, ne pa, da bi s tem za stranjce nepotrebno bilo, našega jezika učiti se, če imajo med nami opraviti.

Moje kakor tudi stoterih slovenskih rodoljubov vseh stanov geslo ali vodilo je: „Vse za Boga, dom, cesarja.“

Zaupanje na Boga nas ne bode nikoli zapustilo po pravilu: „moli in delaj“, al pomagaj si sam in pomagal ti bode tudi Bog.

Zvestoba Slovenca do presvitlega cesarja pa se ne gane, akoravno se omaja hrast in pečina. Te naši svetinji se razumite tedaj sami po sebi. Kako pa ljubijo slovenski rodoljubi domovino, vam hočem na kratko povedati, ker jim nevedneži radi podtikajo krive namene.

Vsak pošten Avstrijan želí mirú in sprave, pa resnično, ne hinavsko, med raznimi narodi našega cesarstva po zlatih besedah našega ljubljenega vladarja: „enake bremena in dolžnosti, pa tudi enake pravice.“ To se bode tudi doseglo, če vsak ljubi svoj narod in vse njegove neločljive posebnosti; druge narode pa vsak naj spoštuje; saj so vsi bratje in otroci enega očeta. Notranja edinost je pogoj naše vkupne močí proti zunanjim sovražnikom našega cesarstva, ktero je gotovo božja previdnost zložila v teku stoletij, da smo mi avstrijski narodi središče med zapadnimi in jutrovimi. Za notranji srečni razvitek v omiki in v blagostanji pa nam je treba državljanskih kreposti ali čednosti, da se bomo zavedli sreče in slave predrage očetnjave svoje, in ker smo odrastli v nezgodi časov, da skrbimo za to, da bodo vsaj naši otroci deležni popolne sreče v naši staročastni domovini.

Zato imamo pred vsem v deželnem zboru in zunaj njega skrbeti za dobre národne šole, v kterih se ne žlahnijo samo misli in srca našega predragega zaroda, temuč v kterih se mladež tudi podučuje v vsem, kar je za djansko življenje zares potrebno. Le prebrisani glavi in pridnim rokam je v sedanjih težavnih časih mogoče, zadostiti vsem potrebam, da nam bode veselo razvijalo se poljedelstvo, vinoreja, živinoreja, obrtnija itd.

Svobodna občina ali soseska je prva podlaga vsaki ustavnosti, in ker smo se z Božjo pomočjo za vselej rešili tlake in desetine, bomo še le v svobodni občini sami gospodarje svoje hiše. Za to pa nam je zopet treba šol in šol, ker brez omike ne more občina na svojih nogah stati.

Davki se ne morejo pri sedanjih velikih prenaredbah cesarstva in pri hudih zunanjih sovražnikih na enkrat znižati; pa deželni zbori imajo razun za varčnost tudi za nove izvire obilniših pridelkov in veče rodovitosti zemlje skrbeti po izgledu Belgije, Angležkega, Laškega in drugih dežel v umnem gospodarstvu nas deleč presegajočih. Le onda bomo veselo obdelovali svoje zemljišča, voljno odrajtovali primerne davke, pri svojem težkem delu dober živež imeli, pa si še vendar vsako leto nekaj prihranili za pametno izrejo otrok in za starost svojo.

Sodništvo želimo véstno, hitro in ne predrago, toraj popolnoma ločeno od uprave in na vse strani neodvisne sodnike s porotami na strani, vendar se ima brez zamude poboljšati telesno stanje naših vestnih sodnikov, da bodo veselo opravljali težke opravila svoje.

Nam je k srcu prirastla ravnopravnost našega slovenskega jezika v šolah in v pisarnicah, in kader se bode on zdatniše glasil v sodnicah, se bode tudi čudovito hitro zaupanje vrnilo in vsi stanovi naše predrage domovine bodo veseli lepe zastopnosti. Kdor ima glavo in priložnost, se bode tudi zanaprej učil druzih jezikov, na pr. nemškega ali laškega, vendar ne tako, da bi pri tem v nemar pušal mili jezik svoje drage matere, kteri je edina podlaga dušnega nepredka, sicer bi se tudi našim otrokom tako godilo, da ne znajo nobenega popolnoma, in da se reveži ne bodo nikoli izkopati mogli iz nadlog življenja, ktero čedalje bolj napreduje, oni pa v svojo lastno škodo zaostajajo.

Kako ima Vašega zaupanja vreden poslanec sodelovati pri posvetovanji dobrih postav in pri srečni osnovi dežele oziroma cesarstva, da bode mir, sprava, sreča in blagostanje vseh stanov pri nas domá, na kolikor je to mogoče v tej dolini solz, Vam tukaj nimam prostora obširniše popisati; to pa vem, da možaki, ki se že več let trudijo naš ubogi slovenski narod usrečiti, so vsi vredni vašega zaupanja. Zatoraj si le izvolite za poslanca v deželni zbor takega slovenskega rojaka, ki ima tiste čvetere lastnosti, ktere ste sami od njega terjali, namreč: neodvisnost, izvedenost, zgovornost in stalnost, in ker jaz nisem ne časti ne kakega dobička celó nič željen, dolžnosti poslanca, kteri jih hoče vestno spolnovati, pa so le težko breme, zato vam tudi ne ponujam samega sebe, ampak bom, ker živim in umrjem za svoj slovenski narod, z Vami vred vesel, če si bote vrednišega od mene izvolili. *)

*) Pridite volivci gotovo vsi, kakor Vas je klical že zadnji poziv! Če celó bolni volivci se dajo peljati k volitvam, kaj bi zdravi ne prišli? Lep izgled o zvestem spolnovanji državljanskih dolžnosti je dal uni dan mestjan g. Matija Vavra v Pragi. Ko so namreč bile 23. nov. volitve mestnega odbora — pripoveduje „Hlas“ — se je bolni volivec v vozu peljati dal do mesta, kjer je bila volitev, da oddá svoj volitni listek; al pripeljavši se do mesta zavoljo velike slabosti še iz kočije ni mogel; komisija stopi tedaj sama do njega na ulice, da ji izroči svoj list. Vr.

To sem Vam, predragi rojaki, hotel povedati v odprtem pismu, ker je mogoče, da me mrzlica, ki me že delj časa tare, zadrži, Vam vse to dne 14. grudna v lice povedati. Bog bodi z Vami in naj blagoslovi Vaše dela!

V Brežcah dné 5. grudna 1863.

Dr. Razlag.

Iz Loža na Notranjskem 1. dec. — Hvala Bogu za precej dobro letošnjo letino! V nekterih krajih je suša vse končala, pri nas ni bila presilna; krompirja smo veliko pridelali, in zdrav je dozdaj; pšenica je letos posebno lepa; ajde je bilo le malo; saj se je pa tudi malo pri nas seje; sená po gričih je bilo pičlo; to je naredila zadnja kopna zima. Za senožeti v hribih in gričih je najbolje sneg pozimi. Znamenito je, da črv že štiri leta na polji škode ne dela, in sicer odtistihmal, kar je hudi spomladanski mraz in sneg (kteri je bil križev teden), večidel kebre pokončal. Babjoverci si pa izmišljujejo, kdo neki da je črva „panal“? V bolj toplih krajih, kjer mraz ni toliko škodoval, je bilo te leta več kebrov ali hroščev, pa je tudi črv bolj po njivah jedel. Ta mrčes se bo pa zopet množil, ako si ne prizadevamo kebrov nabirati in končati. Očividno je, ako se keber pokončá, da tudi črva ni (saj je keber oče, kebrica pa mati črvu), akoravno pri nas nekteri nespametno blodijo: čem bolj kebre nabiramo in končujemo, tem bolj črv jé in njivam škoduje! — O letini govoré, naj povem še, da smo se skuhe, to je, repe, korenja, zelja in kavre malo nadjali; pa hvala Bogú, dosti smo te rečí pridelali, ker je bilo v jeseni obilno dežja; ubogi kmetje naši imajo tedaj za prasce dokaj piče, samo preceni so pri nas prasci (po 12 do 18 kr. nov. dn.). Malo bo po takem priredbe za kmeta pri prascih. — Huda napaka je pa pri nas jesenska paša po njivah in lokah; celo čedo preganjajo z njive na njivo in plotove podirajo, da živina lože gré, kamor hoče. Ni čuda, da veliko škode storijo goveda, ker mlade drevesca po vrtih obirajo, in jim mladike grizejo; po mokrih njivah vsejano pšenico in ječmen teptajo in globoko v zemljo zatlačijo; po lokah so pa luknje po čevlju globoke, kar naredé konji, ki se ne le podnevi, temuč tudi ponoči pasejo. Ali ni silna potreba, da se taka, za kmetijstvo škodljiva paša odpravi? Kdo bo drevje sadil in gojil, ako mu živina vse končá in še ograjo podere! Naj že pase vsak po svojem, kakor hoče; da pa bi imel pravico po mojem pasti, ali da jaz pasem po njegovem, to je krivica očitna. Tem napakam v okom priti more le splošna zapoved, zakaj soseskini predstojniki se ne dajo odvrniti od te stare napake; saj sem že sam večkrat vidil župana, da konje po lokah pase in tako luknje dela; vsaka pritožba zoper pašo pri županih je toraj bob v steno; gosposka jih pa tudi ne more kaznovati, ako se cela čeda pase, ker se prav ne vé, čegava živina je drevje ali njivo itd. poškodovala. Z Bogom!

Dragotin.

Iz Ljubljane. Njih ekselencija škof Strossmajer, velikodušni podpornik tudi slovenske literature, so vredniku „Novic“ s blagim pismom od 5. dné t. m. iz Diakova poslali za „Matico slovensko“ oblubjenih 1000 gold. „želeć joj od Boga blagoslov i srećni napriedak.“ Slava!

Iz Ljubljane. C. kr. državno ministerstvo je te dni naznanilo deželnemu odboru, da niso potrjeni predlogi poslednjega deželnega zbora, v kterih je želel, da bi se v mnogih rečéh prenaredila rekrutna postava in znižala tarifa za oprostenje od vojaščine. Ministerstvo pravi, da takošne zahteve bi se mogle v prevdarek vzeti le tadaj, kadar bi se prenaredila cela rekrutna postava; za to pa zdaj še ni dostojnih vzrokov. — Tedaj bo tudi v tem treba potrpeti.

— Ker je gospod Miroslav Vilhar zbolel, ni bilo

končne obravnave o tiskarni prvi njegovi tožbi, ki je bila odločena na 3. dan t. m. Končna obravnava druge tožbe zavoljo sestavka v „Naprej-i“ od 26. maja pod naslovom: „Kaj se nekterim zdí ravnopravnost“, zoper kterega se je o razžaljenji časti pritožil c. kr. okrajni predstojnik okolice ljubljanske, je odločena na 23. dan tega mesca. Tudi g. Fr. Levstik je zapleten v to tožbo.

— „Beseda“ v čitavnici v nedeljo je bila zopet prav zanimiva. Čveterospev hrvaški „Predivo je predla“, besede Kukuljevičeve, napev Lisinskega, — samospev slovenski, besede Prešernove, napev Kam. Mašekov, in zbor češki „Kovaška“, besede Riegerjeve, napev Vogelnov, so pod nevtrudljivim vodstvom našega pevovodja g. Fabiana bile pevske cvetlice te besede, za kterimi je sledila godba vrlega orhestra, za njo pa poslovenjena šaloigra „Snubači“, ktero ste dve gospodičini, ki ste svoj prvi debut z glasno pohvalo dovršile, igrale s tremi gospodi, že dobro skušenimi „an den Brettern, die die Welt bedeuten“. Igra se je tako dopadla, da je tudi nje pisatelj g. Zabukovec bil nazadnje z velikim ploskom klican. Prav zadovoljni z vsem so vsi pričujoči proti desetimi zapustili dvorano. Prihodnja „beseda“ je v nedeljo teden. Igrala se bo ta večer že leta 1849 na javnem tukajšnem gledišču priljubljena šaloigra „Dobro jutro!“ — Tako si národno mestjanstvo v čitavnici samo napravlja, kar mu ne privošči javno gledišče.

— Od 10. dné t. m. zopet skozi celi mesec se bojo v Sattlerjevem svetovidu (kosmorami) postavile čisto nove reči na ogled, namreč Carigrad, glavno turško mesto, Novi Jork v severni Ameriki, slapovi reke Niagare, veliki rudniki v Kubi, Genova, Jeruzalem, kakor se vidi iz oljske gore, in še več drugih, v vsem skupaj zopet 15 novih stvarí. Kdor je vidil prvo vrsto svetovidov, gotovo tudi te ne bo opustil. Že samo Jeruzalem viditi za 20 nov. krajc. se izplača.

— Gosp. dr. L. Toman je z mlado svojo gospó šel na Dunaj.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Državni zbor dunajski nadaljeval je ta teden pretresovanje državnih dohodkov in stroškov za leto 1864, kteri so se večidel po vladinih predlogih sprejeli razun stroškov za vojaško in kupčijsko pomorstvo, kteremu se je odbil precejšen znesek. Pri stroških za ministerstvo pravosodja je bila živa beseda o tem, da bi se sodniškim nižjim uradnikom dala bolja plača; sklep je bil: ker je državna kasa slaba in se ne more tudi drugim, res pičlo plačanim uradnikom povikšati, naj za zdaj ostane povsod po starem. O tej priliki pa je minister pravosodja Hein se prijel sv. pisma, ki pravi: „s kakošno mero bote merili, s takošno se vam bo odmerjalo“, in je, kakor je unidan državni zbor očital ministerstvu, da ni že predložilo zboru za ustavno življenje potrebnih postav, očital danes minister državnemu zboru, da je počasen v svojih opravilih, — da še ni izgotovil konkursne postave, — da že 2 leti kuje postavo za društva, pa je še ni izkoval itd. Poslanec Berger in Iskra sta zagovarjala zbor in ministerstvu očitala, da je ono krivo, ako ni dovršil zbor tega in unega. Svetu pa, ki željno pričakuje, da bi kola ustavnega življenja se pomaknile zdatno naprej, to nasprotno očitovanje slišati pač ni prijetno bilo. — 4. dec. je po dolgi odlogi odgovor dal minister unanjih oprav grof Rechberg na vprašanje poslanca Rechbauer-a: kaj misli vlada avstrijanska početi zastran Schleswig-Holsteina? Minister je odgovoril, da avstrijanska vlada je o tej pravdi popolnoma tistih misli kakor pruska; danska vlada ima postavno pravico do Schleswig-Holsteina po protokolu londonskem; to pravico bote avstrijanska in pruska vlada branile danski, pa to bote terjale od nje, da izpolne dolžnosti do Schleswig-Holsteina, v ktere se je takrat zavezala. — Ta ministrov odgovor ni bil tisti sedanji večini državnega zbora nikakor po volji, ktera trdi, da „moč, ki jo ima imeti Avstrija v Evropi, se opira na moč, ki si jo mora ohraniti v Nemčii.“ Poslanci Schindler, Groholski, najbolj pa Rechbauer so ostro govorili zoper „nenemško“ politiko avstrijanske vlade, ktera se, to je gotovo, z ministrovim govorom nikakor ni prikupila nemškemu narodu, kteri ravno zdaj vès gori za osvobodenje nemškega Schleswig-Holsteina iz „jarma danskega.“ Le poslanca Szabel in Kinski sta v državnem zboru odkritosrčno rekla, da čutita, da gori omenjeni poslanci so v svojih govorih za Nemčijo več národnega navdušenja kakor političnega prevdarka razodeli. To je prava beseda. Možje, ki bi iz Avstrije radi naredili „poddružnico“ nemško, ne hodijo prave poti. Da se Nemec živo poganja za sorodne brate svoje, lepo je in častno, ker to je dolžnost vsacega naroda, da se poganja za svoje; al da Avstrijan trdi, da interesi nemški so celó interesi avstrijanski, in da v Avstrii nimamo zdaj nobene veče skrbí kakor to, da za Schleswig-Holsteina začnemo vojsko z dansko vlado, to ni zdrava in naravna politika gledé na mnogorodno Avstrijo. V Avstrii je avstrijansko stališče (Standpunkt) pravo stališče; Avstrija ima v svojih narodih, ako so zadovoljni, srečni in edini, nepremagljivo moč, in ni ji treba, da bi, kakor luna svitlobo na pósodo jemlje od sonca, močí svoje drugod iskala, čeravno ji to ne ovéra, da stopi, kadar je treba, za brambo svojih pravih interesov v zvezo z drugo in tedaj tudi z nemško državo, ako je ta v soglasji z njenimi interesi. Za gotovo se pripoveduje, da 19. dné tega mesca se končá državni zbor dunajski, in da 24. januarja se začnó zbori deželni, ki pa bodo celó kratki, ker konec sušca se ima zopet začeti državni zbor na Dunaji. — Hrvaški veliki župani so se — kakor „Ost u. West“ pravi — za to odločili, da bi iz Hrvaške šli poslanci v dunajski državni zbor, toda pod nekterimi pogoji. — Po ravno tem listu so Njih ekscelencija škof Strosmajer po svojem potovanji se zdravi in srečni povrnili na Dunaj, in, kakor smo že v poslednjem novičarji rekli, se podali zopet v Diakovo na prestol svoj. Pri tej priliki zgrablja „Ost u. West“ Slovanom tako milo „Presse“: kako to, da ne odkrije naklepov, ktere podtikuje prezvišenemu škofu o snovanji „velikega“ jugoslovanskega kraljestva?“ Kdor natolcuje, pa dokazati ne more, je denuncijant — je rekel „Ost u. West“ unidan „Pressi.“ Presse je na to vprašanje — omolknila. Kdor pa molčí — pravi pregovor — kaže, da pritrdi. — Napoleonov „kongres“ je pokopan, ker večina vlad se mu je odpovedala. Kaj pa zdaj? Prišla je v Parizu brošura nasvitlo pod imenom „Napoleon III. in kongres“, ktere poslednja beseda je — vojska. Kdo jo v tej brošuri prerokuje, se še prav ne vé. — Na Nemškem čedalje bolj vrè za Schleswig-Holstein; tudi Holsteinci so se navzeli te vrelice, tako, da jih danski kralj v posebnem razglasu svari, naj se varujejo punta. — Za Garibaldita nakupujejo v Švajci orožja in na Neapolitanskem in južnem Laškem nabirajo dnar za tisti milijon pušk, o kterih je pisal, da jih potrebuje. — Poljski punt je že neki tako onemogel, da se giblje le še samo po imenu. Ruski časnik „Invalid“ je te dni pisal, da ruska vlada ni zoper to, da bi se znebila Poljakov; al ne, da bi jo oni v to prisilili; ona sama prostovoljna hoče določiti, kako in kaj.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.